

آقایان نیرومند و طباطبایی عزیز،

به خاطر آمدن که وقتی مرا به فرودگاه می برید، یکی از شما (فکر می کنم آقای نیرومند) از من خواستید تا مقاله ای را برای «کسیهان کاریکاتور» تهیه کنم. من این کار را انجام دادم و خلاصه ای از وضعیت کاریکاتور حرفه ای در کوبا را بخصوص اتفاقاتی که پس از دوران سخت اقتصادی و اوایل دهه ۱۹۹۰ در این کشور رخ داد، برایتان نوشتم. من در ۱۹۹۸ کوبا بودم و دوباره در فوریه ۲۰۰۰ به منظور تازه کردن اطلاعاتم به آنجا رفتم.

آرس (Arres) و گارینچا (Garrincha) مرا در کانادا ملاقات کردند تا در مورد سخنرانی ام در آوریل ۲۰۰۰ با من صحبت کنند. امیدوارم، از این مقاله خوشتان بیاید و آن را برای چاپ ترجمه کنید. در ضمن چند اثر را نیز پیوست مقاله کرده ام، هرچند می دانم قبلاً از آثار کاریکاتور کوبا استفاده کرده اید، خواهشمندم در صورت انتقاد از این مقاله مرا هم آگاه فرمایید. همانطور که قبلاً اظهار داشتیم و لافاً از اقامت من در تهران در اکتبر گذشته لذت بردم و از هردوی شما بخاطر آن همه لطف بسیار سپاسگزارم و برایتان آرزوی موفقیت می کنم.

جان. ا. لنت

TICAM

کاریکاتوریست های کوبا و تلاش برای ادامه حیات از: جان. ا. لنت

موضوع شگفت انگیز در مورد هنر کاریکاتور در کوبا این است که این هنر هنوز در این کشور «زنده» است. گذشته حرفه کاریکاتوریستی در کوبا همچون خود این کشور سراسر پر از موفقیت های کسب و کار و شکست های فراوان بوده و کاریکاتوریست های آن، پس از فروپاشی شوروی سابق، که مهم ترین شریک و حامی اقتصادی میهنشان محسوب می شد، دچار مشکلات شدید مالی شدند. همچنین فعالیت های پیوسته تهدیدآمیز ایالات متحده و ۲۰ سال تحریم اقتصادی این کشور نیز مزید بر علت شده و وضعیت آن را به نحو تأسف باری بدتر کرده است.

بدترین دوره در این میان مربوط به تحولات سال ۱۹۹۱ بود که کمبود کاغذ و متعاقب آن محدودیت چاپ و بسته شدن برخی از نشریات باعث شد تا هنرمندان کوبایی وسیله ای برای ارائه آثارشان نداشته باشند. در نتیجه، تعدادی خود را با این وضعیت ویژه وفق دادند، برخی حرفه شان را تغییر داده، بعضی دیگر جلائی وطن کردند. آن هایی که در کشور ماندند، وسایل دیگری بجز روزنامه ها و مجلات برای نشر آثار خود یافتند. در سان آنتونیو دلس بانس (San Antonio de Los Banos) که به شهر طنز معروف است، هنرمندانی چون آنجل بولیگان (Angel Boligan) به خلق آثار دیواری می پرداختند و بولتن دیواری ال کارتون (El Cartun) را بر روی پنجره مغازه ای منتشر می کردند. صفحات این بولتن که به چاپ کاریکاتورهای محلی می پرداخت، به صورت صفحات روزنامه بود و وقت به وقت عوض می شد. بولیگان در سال ۱۹۹۲ به مکزیک رفت.

هنرمندان دیگر نیز از هر آنچه که برای ارائه آثارشان مفید به نظر می رسید، به جای کاغذ و قلم استفاده می نمودند. ترس (Torres) و مائوئل (Manual) تعدادی از کاریکاتورهای خود را بر روی سرامیک اجرا می کردند. همکاران آن ها از مشمع کف، فلزات، چوب، تکه های کاغذ، دیوار، پوسترها، دیوارهای رنگ شده و یا صحنه تئاتر بهره می بردند. برای مثال، فرانسیسکو ویلامیل (Francisco Villamil) آثار موردنظرش را بعد

Fighting For Survival
دکتر جان ا. لنت

تلاش برای ادامه حیات

نیل / کوبا
Abelair Cuba

از بریدن به همدیگر می چسباند و از هر کدام ده نسخه منتشر می کرد.

شاید مقاوم ترین کاریکاتوریستی که توانسته خود را با سختی های این وضعیت ویژه وفق دهد تامی (توماس رد ریگن رسا گزایاس) (Tomas Rodriguez Rosa Zayas) باشد. او را می توان برجسته ترین کاریکاتوریست کوبا دانست. تامی گفته بود که ریشه روستایی اش به وی کمک کرده بود تا بتواند سختی های دهه ۱۹۹۰ را پشت سرگذارد. او همچنین گفته بود: «وقتی در بجگی شروع به نقاشی کردم، هیچ وسیله ای نداشتم، بنابراین مواد لازم را ابداع کردم و از شیربه گیاهان و درختان برای ساختن رنگ و یا از خشت به عنوان لوح استفاده می کردم در طول این دوره سخت، تامی بار دیگر به ابداع های جدیدی در زمینه وسایل طراحی دست زد و از مخلوط کردن مواد مختلف با شکر یک نوع جوهر ساخت.

تامی از کمبود کاغذ و مواد و وسایل چاپ به عنوان یک نعمت یاد می کند و می گوید: «این امر ما را وادار ساخت تا به ابداعات جدیدی روی آوریم و از مواد دیگری استفاده کنیم. فکر می کنم هرچند کمبودها به هنر گرافیک ضربه زد، اما باعث شد تا برغزای کارمان افزوده شود. این موضوع همچنین ما را ناچار ساخت تا با حداقل ابزار آثاری را بیافرینیم که از لحاظ کیفیت قادر به رقابت با آثار دیگر جهان بودند.

یکی از ابداعاتی که به کاریکاتوریست ها اجازه داد تا آثارشان را به نمایش عمومی بگذارند، «تلویزیون پالانته» (Palante) بود. در این برنامه ۱۵ دقیقه ای که بعداً به ۳۰ دقیقه افزایش یافت و در طول سال های ۹۵-۹۶ پخش می شد، آثار هنرمندان یکبار در هر هفته از تلویزیون پخش می گردید. سردبیر مجله «پالانته» یعنی رزاندو گوتیررز (Rosando Gutierrez) گفته بود که هدفش از این برنامه صرفه جویی در استفاده از مواد و ابزار و ارائه آثار کاریکاتوریست هاست. گوتیررز اظهار داشت: «در برنامه پالانته، با کاریکاتوریست ها مصاحبه می کردیم آثارشان را از تلویزیون نشان می دادیم و اطلاعاتی مربوط به زندگی و تجربیاتشان را انتقال می دادیم.

با این حال، بیشتر کاریکاتوریست ها برای ارائه آثار خود از نشریات خارجی و یا نمایشگاه های داخلی و خارجی استفاده می کردند. نشریه «چوکاررس» (Chocarreros) که توسط آرتور کماچ (Arturo Kemach) در مکزیک چاپ می شد، در طول دهه ۱۹۹۰، آثار بسیاری از هنرمندان کوبایی را منتشر ساخت. اما برخی از کاریکاتوریست ها به طور کلی حرفه شان را تغییر دادند و تعداد کمی نیز به کار ساختن فیلم روی آوردند و یا در تولید فیلم های مستند و خبری و آثار متحرک همکاری نمودند. کارگردان مشهور فیلم های مستند، سانتیاگو آلوارز (Santiago Alvarez) در برنامه خبری هفتگی خود از کاریکاتوره های نامی بهره می برد. با این حال، بسیاری از کاریکاتوریست های خوب کوبا در سال های سخت اقتصادی و بعد از آن، کشورشان را ترک کردند که از آن جمله می توان از بولیگان و کارلوچو (Carlucho) نام برد که در مکزیک اقامت گزیدند. همچنین پولو (Polo) و لیلو (Lilio) به ایالت متحده، آجوبل (Ajubel) و فلیکس رندا (Felix Renda) به ایالت lix Ronda به اسپانیا، سیمانکا (Simanca) به برزیل، رنالد (Ronald) به کاستاریکا، جیزر

Paese rico

E MALGRADO TUTTO C'E CHI DICE CHE SIAMO UN PAESE RICCO

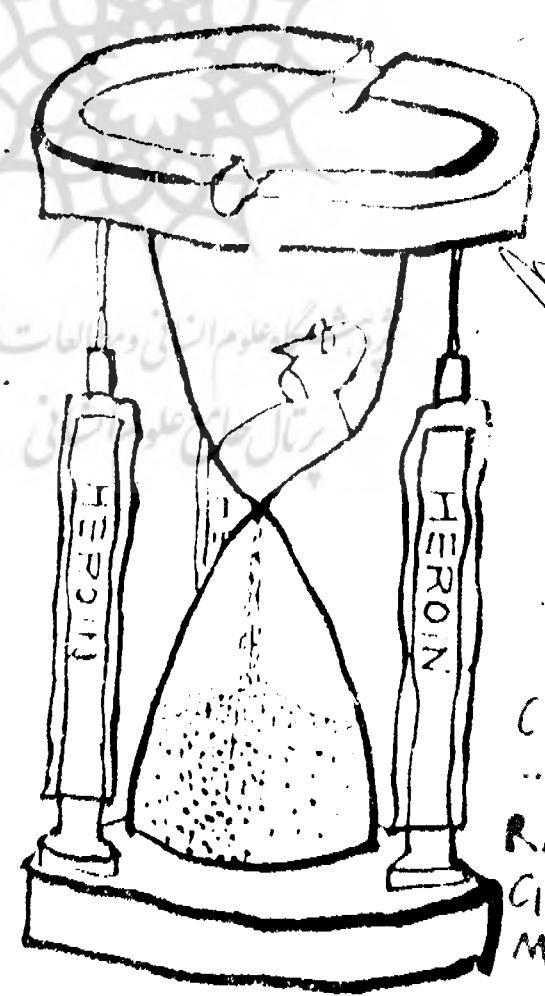
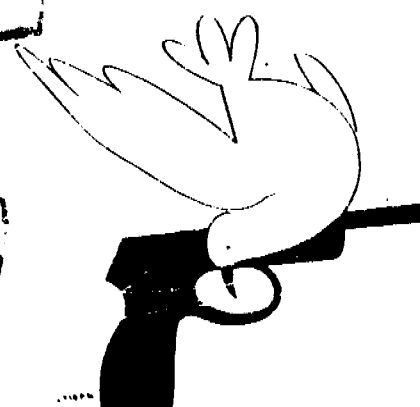

شماره صدویک - صدو دو

dederietas

لوزان / کوبا
Lauzan / Cuba

PELITO... E
CORREO ELECTRÓNICO
... A TRAVÉS DE
RÁPIDA COMUNICACIÓN
LE EXPRESO MIS SENTIMIENTOS
A MIS AMORES

دو آرماس (Jesus de Armas) به فرانسه و به تازگی لوزان (Lauzan) به شیلی رفتند. بولیگان گفته بود که آن ها به دلیل نبودن فرصت های لازم از کشور خود رفتند. خود وی در ۱۹۹۲ به کانکون (Cancun) تا نقاشی دیواری را که ۱۵ روز برای کشیدن آن وقت صرف کرده بود، به انجام برساند این امر به اقامت وی در مکزیک انجامید که به تعبیر خودش مکان بهتری برای انجام کارهای حرفه ای و انتشار آثار هنری است.

یکی از فواید مهاجرت های دوره ای این است که کاریکاتوریست های جوانی که در وطن خود می مانند به فرصت های بهتر شغلی دست می یابند. برای مثال تامی در سن ۲۰ سالگی و پس از اینکه کاریکاتوریست های شناخته شده کوبا بعد از به قدرت رسیدن کاسترو از کشور مهاجرت کردند، به سردبیری نشریه هنری «د د ت» (dedete) رسید. لوزان نیز تنها ۲۱ سال داشت که سردبیر «د د ت» در ۱۹۹۶ شد. محدود بودن امکانات انتشار و کمبود وسایل رسم همچنان اساسی ترین مشکل کاریکاتوریست های کوبا است. قبل از اینکه دوره ویژه و سخت اقتصادی شروع شود مجلات طنز از جایگاه قوی ای برخوردار بودند. برای مثال، مجله «د د ت» هر دو ماه یک بار و در ۳۰۰۰۰ نسخه چاپ می شد. مجله هفتگی «پالانته» نیز با ۲۵۰۰۰۰ نسخه منتشر می گردید.

در دهه ۱۹۹۰، «د د ت» برای مدتی از جرگه مطبوعات کنار گذاشته شد، اما مدتی بعد روزنامه «یونوتودریلده» (Juventud Rebelde) آن را در یک صفحه و هفته ای یک بار به چاپ رساند. در سال های ۱۹۹۸ و ۹۹ «د د ت» دوباره به صورت یک نشریه جداگانه یک صفحه ای منتشر شد. ماهنامه «پانته» هم اکنون در ۵۵۰۰۰ نسخه چاپ می شود. اما قدیمی ترین نشریه کاریکاتور یعنی «سانتا کلارا» (Santa Clara) دیگر منتشر نمی شود. همچنین دیگر مراجع مهم کاریکاتوریست ها از جمله بیش از نصف مجلات و روزنامه های عمومی و مجلات کمیکی همچون «کمیکوسی» (Comicos) و «ال مونه» (Elmune) در دهه ۱۹۹۰ از بین رفتند. «ال مونه» که بیش تر به کتاب های طنز آمریکایی شبیه بود، در دهه ۱۹۸۰ توسعه یافت، به طوری که در هر شماره خود از یک داستان کامل یکی، دو صفحه ای استفاده می کرد. در «کمیکوسی» مطالبی به صورت مسلسل منتشر می شد.

ویلدمیل گفته است در چنین شرایطی که هنرمندان به ندرت فرصت ارائه آثارشان را پیدا می کنند، یک کاریکاتوریست باید خیلی خوش شانس باشد تا بتواند اثرش را در نشریه ای به چاپ برساند. این امر باعث شده که نسل کاملی از کاریکاتوریست ها در حال حاضر ناشناخته باقی بمانند. در کوبا، افرادی هستند که از لحاظ چاپ آثار خود در مضیقه فراوانی قرار دارند که از جمله این افراد می توان به جولیبوای فراگوئرا (Julio A Ferra Guerra) که آثارش را با رنگ خلق می کند، آلن لوزان (Alen lauzan) و آلیسیا ولاکامپا (Alia de la campa) که به رسم آثار طنز انتزاعی معروف اند، اشاره کرد. دلاکامپا در مورد آثار خود گفته است که آن ها را دیگر نمی توان طنز نامید. او در این مورد می گوید: «آثار من کاملاً تزئینی اند و من این کارها را تنها برای امرار معاش خودم انجام می دهم» به عقیده تامی تنها برای کاریکاتورهای سیاسی فرصت چاپ در نشریه ای وجود دارد.

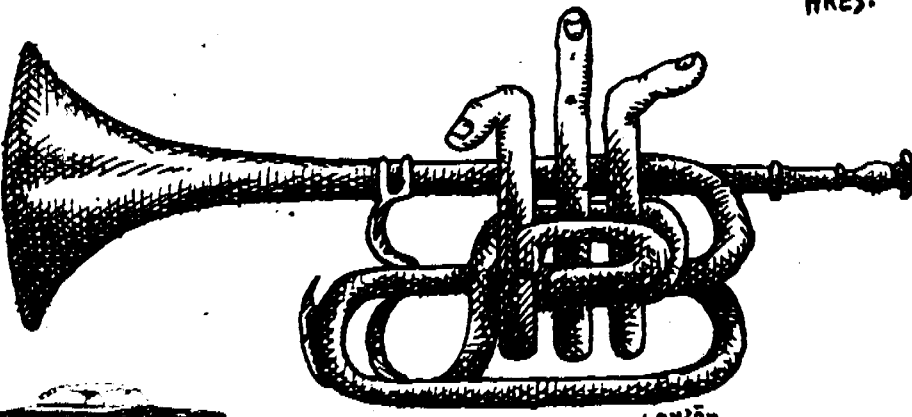
لازارو گفته است که کاریکاتوریست های کوبا همیشه مجبورند تا خورده کاغذها و وسایل و ابزار اضافی افراد را جمع آوری کنند. او در این مورد می گوید: «همیشه دوستانی هستند که احتیاجات ما را برآورده می کنند. کاریکاتوریست هایی که از مکزیک و سایر جاها به کوبا سفر می کنند و همچنین کوبایی هایی که امکان سفر به خارج را دارند. غالباً وسایل لازم را با خود به کشور می آورند. کاریکاتوریست های کوبا همچنین از طریق پیشه کردن صفحه های مختلف تلاش می کنند تا با شرایط سخت اقتصادی کنار بیایند. برای مسئال، آرس (Aristides Hernandez Guer- ro) مشغول یادگیری روش های روانکاوای افراد است، لازارو گاهی به کارهای مهندسی می پردازد و فررگارسپا (Ferrer Garcia) و ویلامیل آناشسان را به جهانگردان می فروشند. ولکامپا علاوه بر کار تدریس، نقاشی های خود را به هتل ها می فروشد تا در کار تزئین اتاق مهمانان مورد استفاده قرار گیرند. آچیو (Daniel Acebo Rodriguez) به تدریس، طراحی و کتابت می پردازد و لوی (Lioyy Jorge Martinez) همچون تعداد دیگری از هنرمندان از طریق کشیدن کاریکاتور جهانگردان به کسب روزی می پردازند. کاریکاتور کوبا آمیزه ای از هنر و فلسفه است که تحت تاثیر آثار اسپانیایی، آمریکایی، لاتین و سایر کشورهای شرق اروپا قرار گرفته است. در مواردی، کاریکاتوریست ها همچون روزنامه نگاران، به کار گزارش حوادث جاری می پردازند.

موقعی دیگر، آن ها به خلق شاهکارهای هنری ویژه سالن ها و موزه های زیبای دست می زنند. شیوه کارشان از تقلید هنرمندان طنز آمریکا گرفته تا پیروی از سبک کارهای رولاند توپور (Roland Topor) یا روبرت کرام (Robert Crumb) متغیر است. موضوع اثر و طرز ارائه آن غالباً تحت تاثیر شرایط سیاسی و اقتصادی زمانه قرار دارد. خانم میریام (Miriam) گفته است که به هنگام شروع حرفه اش در ۱۹۶۸، طنزهای منتقدانه سیاسی در مورد مسائل داخلی و خارجی بسیار متداول بود. او می گوید: «امروزه زبان طنز بدان صورت تند و گزنده نیست و هجوهای سیاسی به طور کامل از بین رفته اند. بولیگان تأیید کرده است که اکنون کاریکاتوریست ها بیش تر از طنز مصلحت آمیز یا White humor برای ابراز عقایدشان استفاده می کنند. از این روش، موضوعات بین المللی غالب مضامین آثار هنرمندان را تشکیل می دهد و تلاش می شود از انتقادهای تند خودداری گردد. برخی از مسائل در کوبا جزء موارد تابو و یا غیرقابل بحث محسوب می شوند. برای مثال، هیچ کس نمی تواند از فیدل، حزب کمونیست و یا کمیته مرکزی انتقاد کند. برخی موارد توسط مدیران نشریات و یا افراد اداری سانسور می گردند. برای مثال، سال ها پیش مسابقه جهانی کاریکاتور مونترال تحریم گردید، به این دلیل که گفته می شد شرکت امپریالیستی کوکاکولا برگزارکننده آن بوده است.

مدیران نشریات غالباً از جانب حزب کمونیست تحت فشارهای شدید قرار دارند. به عقیده یکی از کاریکاتوریست های سرشناس و قدیمی این امر سبب می شود تا تفکر زردی بروز کند که در آن، میان دیکته های مسئولین حزب به مدیران مسئول در نشریات با آنچه که ارباب جراید خود از اوضاع جاری درک می کنند، حائلی ایجاد می شود. در

ARES.

کستره همین حائل است که برخی تفکرات احمقانه به کار گرفته می‌شود و میزان تصمیمات غلط بالا می‌رود. رنه دلاوئوز (Rene de la Nuez) که شخصیت «ال لوقوتیو» (El loquito) یا خول، او در حمایت سرسخانه اش از فیدل در برابر باتیستا مشهور است، گفته که مهم ترین دغدغه کاریکاتوریست‌ها امروز این است که بتوانند مسئولین و دولت را قانع کنند که وجود طنز برای کشور لازم است.

اومی گوید: «در دهه ۱۹۵۰ می‌توانستی بر علیه سانسور اعتراض کنی، اما اکنون این کار غیرممکن است. ماشین اداری ما از طبع مضایقه محروم است. مردم هنگامی که بتوانند به مشکلات خود بپردازند، قوی خواهند بود. ما در کوبا فرهنگ و طنز را به عنوان نجویز بزشکی قبول داریم.»

لوزان گفته است که در طول مدیریتش در روزنامه «دبت»، مسائل و مشکلات جامعه به طور مرتب و از دیدگاه نقادانه مورد بحث و بررسی قرار می‌گرفت او «دبت» را برای نشر آثار هنرمندان قدیمی و جدید مهیا کرد و طراحان آثار انتقادی و آن‌هایی که دستی‌طویل در مسائل فلسفه و یا هنرهای پیچیده داشتند، توانستند به راحتی عقایدشان را از طریق این نشریه ابراز کنند.

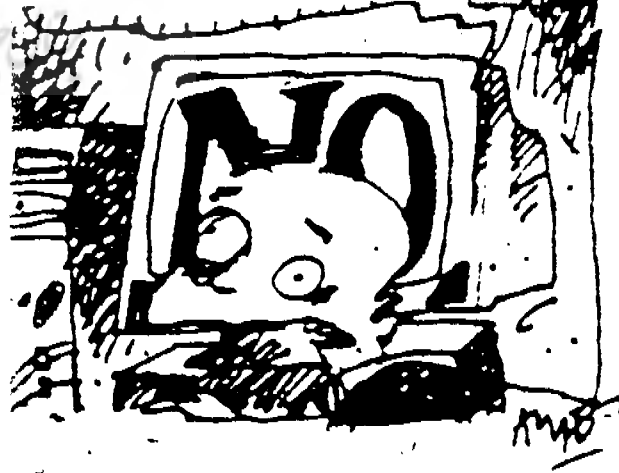
لوزان و دو تن از همکارانش، آرس و کارینچا، آثار ارائه شده را براساس کیفیت محتوا و حرفه‌ای بودن انتخاب می‌کردند. «دبت» قسمتی از روزنامه یووننو دریلده است که ارگان گروه کمونیست‌های جوان است. لوزان در کرسی ریاست روزنامه فعالیت داشت.

در اواخر دهه ۱۹۹۰، وقستی که «دبت» به نشریه‌ای جداگانه تبدیل شد، وزارت فرهنگ از آن حمایت می‌کرد. با این حال کمک‌های مالی این وزارت بیش‌تر صرف اولویت‌های دیگری همچون مبارزه برای برگرداندن پسر ۶ ساله کوبایی یعنی الیان گونزالس به کشور گردید. مجله طنز «پالانته»

dedere

JEAN JOE RUEAN
 POUR NO EN
 COMPUTACION

از مطالب انتقادی کم‌تر استفاده می‌کند، ولی به عنوان نشریه‌ای مطرح است که به تربیت اغلب کاریکاتوریست‌ها می‌پردازد و محل مناسبی برای ارائه آثار هنرمندان جوان است. «پالانته» بجز سه ماهی که در طول نوامبر ۱۹۹۰ و ژانویه ۱۹۹۱ به دلیل وضعیت اضطراری ویژه مجبور به ترک فعالیت شد، از ۱۹۶۱ بی‌وقفه فعال بوده است. برای مدتی در طول دهه ۱۹۹۰، مجله «پالانته» تحت عنوان اسامی تازه‌ای همچون «تلویزیون پالانته»، و یا ویژه‌نامه‌های مخصوص جهانگردان به فعالیت پرداخت. ویژه‌نامه‌ها به چاپ کاریکاتورهای حوادث بین‌المللی از دیدگاه هنرمندان کوبایی می‌پرداختند. در طول دوران سخت اقتصادی، «پالانته» توانسته است صنعت طنز را از طریق اختصاص دادن دو صفحه به ۱۲ قطعه فکاهی زنده نگاه دارد. این حرکت بخصوص از آن جهت قابل

ستایش، است که بنا به گفته روشنفکران، صنعت طنز بیشتر آمریکایی و یا به عبارتی بهتر امپریالیستی است و بسیاری از مدیران نشریات از اختصاص دادن صفحه‌ای به این نوع آثار دوری می‌کنند. گاهنامه‌های «دلت»، «زون زون» (Zun) یا «پایونرو» (pionero) به چاپ قطعه‌های فکاهی یا شخصیت‌های اکثراً ثابت می‌پردازند. به عنوان مثال، شخصیت الپیدیو والدز (Elpidio Ralez) همیشه در «زون زون» چاپ می‌شود.

همزمان با ناپدید شدن کتاب‌های طنز در دهه ۱۹۹۰ که دلایل آن قبلاً ذکر شد، تعداد گاهنامه‌های کوچک زیرزمینی (Fanzines) به طرز روزافزونی گسترش یافت. یک کاریکاتورست کوبایی از گاهنامه‌های مذکور چنین تعبیر می‌کند که آن‌ها غالباً توسط نقاشان معترض و میان نقاشان، روشنفکران و دیگر هنرمندان توزیع می‌شوند. اغلب آن‌ها بعد از یکی دو شماره به کلی قادر به ادامه چاپ نیستند. بعلاوه وجه تسمیه‌شان نه به خاطر موضوع آن‌ها بلکه به دلیل طرز تولید و توزیع‌شان است. برخی از آن‌ها دستی منتشر می‌شوند. بسیاری از آن‌ها اسم و عکس ناشران خود را چاپ می‌کنند و برخی دیگر بدون ذکر نام آن‌ها چاپ میشوند.

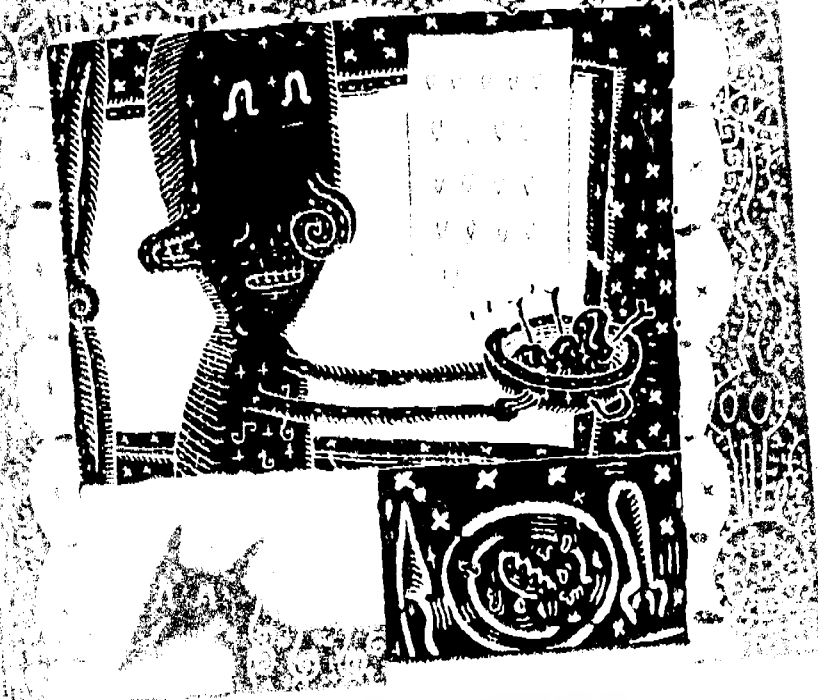
علیرغم بسیاری از موانع متعدد، صنعت کاریکاتور کوبا نه تنها توانسته به حیات خود ادامه دهد، بلکه در مواردی شکوفاتر هم شده است. هنرمندان کوبایی هنوز آثارشان را به طور گسترده به نمایش می‌گذارند و در مسابقات بین‌المللی جوایز اول را از آن خود می‌کنند. آن‌ها همچنین تلاش می‌کنند تا کاریکاتور حرفه‌ای را در کوبا و آمریکای لاتین توسعه دهند. مرکز موسیو د هیومر (Museo

de Humor) در سان آنتونیو د لس باینوش از ۱۹۷۹ مسئولیت برگزاری یک مسابقه دوسالانه بین‌المللی کاریکاتور را برعهده گرفته است و «دلت» اولین دو سالانه بین‌المللی خود را در ۱۹۹۸ برگزار کرد. برگزاری نمایشگاه‌های محلی کاریکاتور نیز رونق دارد.

خارج از خانه، اغلب همایش‌های صنعت طنز در آمریکای لاتین توسط کوبایی‌یان ترتیب داده می‌شود.

آن‌ها همچنین نقشی کلیدی در سازماندهی مراکز فعالیت کاریکاتورست‌ها در سطح منطقه‌ای دارند. کاریکاتورست‌ها مقاومت را از فیدل کاسترو یاد گرفته‌اند که توانسته است پس از ۳۰ سال همچنان به عنوان رهبر ملی مطرح باشد و در مقابل تهدیدات متعدد بایستد.

ARIEL
Cuba